

Särskilt begåvade elever

1.4 Att ge förutsättningar för skolornas arbete

SARA PENJE OCH INGER WISTEDT

1.4 Att ge förutsättningar för skolornas arbete

FÖRFATTARE

Sara Penje är skolutvecklare i Sollentuna kommun och ansvarig för att genomföra kommunens handlingsplan för särskilt begåvade elever.

Inger Wistedt är professor vid institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik vid Stockholms universitet. Sedan 2003 har hennes forskning ägnats åt matematiskt begåvade elever och deras lärsituation.

SARA PENJE OCH INGER WISTEDT

Europarådet kom med en rekommendation 1994 som visar på att även de särskilt begåvade barnen behöver riktat stöd som kan kräva särskilda pedagogiska lösningar. Utbildning beskrivs där som en fundamental mänsklig rättighet och den borde gynna alla elevers lärande optimalt så att de utvecklar sina förmågor för sin egen skull och samhällets bästa.

Gifted children should be able to benefit from appropriate educational conditions that would allow them to develop fully their abilities, for their own benefit and for the benefit of society as a whole. No country can indeed afford to waste talents and it would be a waste of human resources not to identify in good time any intellectual or other potentialities. Adequate tools are needed for this purpose (Europarådet, 1994)

Vi beskriver här kortfattat hur man kan arbeta utifrån rekommendationen och vad som kan behövas för att arbetet ska bli långsiktigt hållbart. På Skolverkets webbplats finns material som tar upp huvudmäns och rektorers ansvar och uppdrag, till exempel allmänna råd och stödmaterial om systematiskt kvalitetsarbete.

Kontinuerlig utvärdering och ansvarsfördelning på skolorna

Skollagen ställer krav på att det på huvudmän- och skolenhetsnivå bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete. I det ingår att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. En del i detta är att uppmärksamma behov av att utveckla undervisningen så att även särskilt begåvade elever får den ledning och stimulans de behöver för att kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

En handlingsplan som kontinuerligt utvärderas och revideras kan användas som

” En handlingsplan som kontinuerligt utvärderas och revideras kan användas som ett sätt i det fortlöpande arbetet med att utveckla långsiktigt hållbara lösningar för särskilt begåvade elever.

ett sätt i det fortlöpande arbetet med att utveckla långsiktigt hållbara lösningar för särskilt begåvade elever. Ett exempel på en sådan handlingsplan är den som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tog fram 2014, i samarbete med sju kommuner. SKL föreslår där en målformulering för arbetet som tar upp att kunskapen om särskilt begåvade elever måste öka och att det upprättas metoder och rutiner som tillvaratar särskilt begåvade elevers intressen och behov.

På skolan kan man sedan utifrån en handlingsplan diskutera insatser och ansvarsfördelning med hjälp av frågor som:

- Hur vet vi vilka elever som har särskild begåvning?
- Har vi kompetens inom området? På vilket sätt kan vi få kompetens?
- Vilka rutiner finns och vilka saknas för att vi ska kunna uppmärksamma och möta särskilt begåvade elever?
- Hur kan undervisningen tillgodose varje elevs utveckling?
- Hur visar vi att vi har tillräckligt höga förväntningar på särskilt begåvade elever, och hur stödjer vi dem att motsvara förväntningarna?
- Hur kan vi i skolan samarbeta med föräldrarna så att vi tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet?

På det här stödmaterialets webbsida finns en länk till SKL:s handlingsplan där man bland annat kan läsa om hur kommunerna arbetar med särskilt begåvade elever.

Nödvändiga resurser

” Rektorn ansvarar för att alla elever får möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling och att resurserna fördelas inom skolenheten...

Rektorn ansvarar för att alla elever får möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling och att resurserna fördelas inom skolenheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Det innebär bland annat att skolan ska kunna uppmärksamma de särskilt begåvade eleverna och vid behov sätta in nödvändiga resurser. I förarbetena till skollagen (Prop. 2009/10:165, del 1, s 285) står det: ”... alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når kunskapskraven eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste hänsyn tas till detta.”

Elevehälsan och olika aktörer inom och mellan skolformer kan också behöva

samarbeta för att uppmärksamma och tillgodose olika elevers behov.

Skolan och inte minst elevhälsan har erfarenhet av att identifiera de elever som har svårigheter att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Samma arbetsgång kan användas som en del i att identifiera vilka elever som har en särskild begåvning och som skulle behöva ytterligare stimulans och utmaningar.

” En missuppfattning som är vanlig är att duktiga elever klarar sig bra utan anpassningar.

Kompetensutveckling och förväntningar

Det är viktigt att all pedagogisk utveckling i skolan är väl förankrad hos skolläring och bland lärare och annan berörd personal så att utvecklingsarbetet gynnas. Insatsen kan bli splittrad om enskilda lärare begränsar sitt ansvar till det egna ämnet och de egna eleverna: *Sådana tendenser har fått många rektorer att uppleva att de inte har ett kollegium vid sin skola utan ett antal privatpraktiserande lärare* (Skogen 2014, s. 138, vår översättning). Men ytterst är det ändå lärarens engagemang och ämneskunnande som betyder mest för den enskilda eleven.

Kompetensutvecklingen på skolan kan till att börja med handla om att öka medvetenheten om elever med särskild begåvning och diskutera på vilket sätt skolan kan bli bättre på att uppmärksamma elever och anpassa undervisningen för särskilt begåvade elever.

Kompetensutvecklingen om särskild begåvning behöver många gånger gå hand i hand med en attitydförändring. En missuppfattning som är vanlig är att särskilt begåvade elever klarar sig bra utan att undervisningen anpassas. Ofta lägger skolan mycket kraft på de elever som har svårt att nå de lägsta kunskapskraven, vilket kan få till följd att elever med särskild begåvning får klara sig själva. Men lärarens bemötande, bekräftelse och stöd och förmåga att anpassa undervisningen utifrån elevernas olika förutsättningar och behov, är oerhört viktiga för alla elevers välbefinnande och utveckling, och det gäller även bemötandet från skolläring och övrig personal. Därför behöver all skolpersonal få ta del av kompetensutveckling.

REFERENSER

Europarådet (1994). *Recommendation 1248. On education for gifted children*. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=Documents/AdoptedText/ta94/EREC1248.htm>. (Nedladdad den 27 november 2014.)

Prop. 2009/10:165, del 1.

SKL (2014). *Handlingsplan särbegåvade elever 2014*. SKL, <http://skl.se/download/18.547ffc53146c75fdec0eeeb9/1405428232070/skl-handlingsplan-2014-sarbegavadeelever.pdf> (150327).

Skogen, K. (2014). Evnerike barn og prestasjoner. I Grønmo, L.S., Jahr, E., Skogen, K., Wistedt, I. *Matematikk talenter i skolen – hva med dem?* Oslo: Cappelen Damm akademisk.